

REPUBLIC OF POLAND
Commissioner for Civil Rights Protection

Janusz KOCHANOWSKI

RPO-580873-I/08/AK

00-090 Warsaw Phone: +48 22 635 42 46
Al. Solidarności 77 Fax: +48 22 827 64 53

Warsaw, 31/03/2008r.

Mr Constantinos Manolopoulos
Director of the European Union
Agency for Fundamental Rights
Rahlgasse 3
A-1060 VIENNA
AUSTRIA

Dear Mr. Monolopoulos

The Commissioner for Civil Rights Protection of the Republic of Poland, an independent body guarding the rights and freedoms of an individual, has received information on a report being prepared by the Agency for Fundamental Rights concerning discrimination on the grounds of sexual orientation in individual European Union Member States. Taking into account the need to ensure efficient cooperation between public authorities of individual Member States, as well as between Community organisations and institutions, I am hereby sending you the attached report on the situation of homosexual persons in Poland in the perspective of the Commissioner's activities. I hope it will prove useful during the works on developing a complete and comprehensive comparative analysis of this issue in the whole European Union.

Yours sincerely

/-/ Janusz Kochanowski

Annex 1

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Janusz KOCHANOWSKI

RPO-580873-I/08/AK

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 55 1 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, 31/03/2008r.

Pan
Constantinos Manolopoulos
Dyrektor
Agencji Praw Podstawowych
Unii Europejskiej
Rahlgasse 3
A - 1060 WIEDEN
AUSTRIA

Rzecznik Praw Obywatelskich Rzeczypospolitej Polskiej - niezależny organ stojący na straży praw i wolności jednostki - powziął informacje na temat przygotowywanego przez Agencję Praw Podstawowych raportu dotyczącego przejawów dyskryminacji ze względu na orientację seksualną w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. Biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia sprawnej współpracy pomiędzy władzami publicznymi poszczególnych państw Unii, jak również z organizacjami i instytucjami wspólnotowymi, pozwalam sobie przesłać na ręce Pana Dyrektora niniejszy raport, dotyczący sytuacji osób homoseksualnych w Polsce w perspektywie działań RPO. Liczę, że okaże się on przydatny w trakcie prac nad przygotowaniem pełnej i kompletnej analizy porównawczej na ten temat w całej Unii Europejskiej.

Raport

Dyskryminacja ze względu na orientację seksualną w kontekście działalności polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich

Jednym z podstawowych obowiązków Rzeczypospolitej Polskiej, wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej jest sprawna współpraca zarówno z władzami publicznymi innych państw członkowskich, jak i z organizacjami i instytucjami wspólnotowymi. W związku w tym, wobec konieczności realizacji zlecenia Parlamentu Europejskiego z dnia 2 maja 2007 r. dla Agencji Praw Podstawowych, polegającego na dokonaniu pełnej i kompletnej analizy porównawczej na temat przejawów dyskryminacji ze względu na orientację seksualną w poszczególnych krajach Unii Europejskiej, pozwalam sobie przedstawić niniejszy raport na temat sytuacji osób homoseksualnych w Polsce.

1. Sytuacja społeczna osób homoseksualnych.

Na początku niniejszego opracowania warto zwrócić uwagę, jakie problemy prawne i społeczne podnoszą największe organizacje reprezentujące środowiska homoseksualne i biseksualne w Polsce - Kampania Przeciw Homofobii oraz Lambda. Na podstawie przeprowadzanych corocznie badań wskazują one na następujące problemy prawne i społeczne.

- przemoc fizyczna

Z danych tych organizacji wynika, że, wśród ankietowanych, 17,6 proc. zaznało w ciągu ostatnich dwóch lat jakiegóż formy przemocy. Wśród osób, które doznały przemocy aż 41,9 proc. doznało jej częściej niż trzy razy. Najczęściej homoseksualiści są potrącani, uderzani, szarpani lub kopani. Na drugim miejscu znajdują się zaczepki seksualne naruszające nietykalność cielesną. Prawie jedna czwarta badanych została pobita, a 4 proc. doświadczyło przemocy seksualnej. W 59, 7 proc. przypadków sprawca przemocy nie był znany ofierze, w 29, 5 proc. byli to koledzy ze szkoły lub studiów. Wśród sprawców pojawiła się również rodzina - matka (6,3 proc.) i ojciec (5,1 proc.). Do przemocy najczęściej dochodzi w miejscach publicznych - 56,8 proc. Kolejne miejsca zajmuje szkoła, sklep i własne

mieszkanie. W 85, 1 proc. przypadków policja nie została powiadomiona o zdarzeniu, ankietowani w większości przypadków uznali, że nie przyniesie to oczekiwanego skutku.

- przemoc psychiczna

Najczęstsza formą tego typu przemocy jest agresja słowna - 75 proc. osób, które doznały przemocy psychicznej mówi o zaczepkach werbalnych.

- miejsce pracy

Około 10 proc respondentów, którzy pracowali lub poszukiwali pracy w trakcie badania, dotknęła jakaś forma dyskryminacji w miejscu pracy. Najczęstszymi formami dyskryminacji są: podniesienie wymagań w stosunku do innych pracowników - 44 proc, odmowa zatrudnienia - 27, 9 proc, zwolnienie - 23 proc, odmowa awansu - 14,8 proc. Ponad 99% gejów i lesbijek ukrywa w pracy swoją orientację seksualną (dane ze strony internetowej Kampanii Przeciw Homofobii). Środowiska homoseksualne twierdzą że bardzo często osoby homoseksualne nie tylko nie przyznają się do swojej orientacji seksualnej, ale są również z tego względu dyskryminowane w pracy oraz z niej zwalniane. Faktem jest również to, że homoseksualiści bardzo często w takiej sytuacji nie dochodzą swoich praw. Nie przyznawanie się do swojej orientacji seksualnej nazywane jest przez homoseksualistów „niewidocznością”. Homoseksualiści czują się również dyskryminowani w przyjmowaniu ich do pracy określonego rodzaju, jak zawodu nauczyciela czy wychowawcy w przedszkolu.

- służba zdrowia

Wśród ankietowanych zaledwie 20 proc. ujawniło swoją orientację seksualną w kontaktach z personelem medycznym, wśród nich 23,5 proc. zetknęło się z gorszym traktowaniem. Większość zdarzeń dotyczyła niemożności oddania krwi, zarówno przez kobiety jak i mężczyzn, którzy zadeklarowali orientację homoseksualną. Równie ważne jest zakazywanie odwiedzania partnera przebywającego w szpitalu. Jeśli chodzi o osoby świadome (np. zgłaszające się na operację) to każdy pacjent otrzymuje specjalną kartę, w której wskazuje osobę mogącą go odwiedzać, nie musi to być osoba spokrewniona.

- mowa nienawiści

Termin określający sposób używania języka w celu znieważenia, pomówienia lub rozbudzenia nienawiści wobec pewnej osoby, grupy osób lub innego wskazanego przez mówcę obiektu. Z reguły wykorzystuje syndrom grupowego myślenia lub poczucie adresata mowy o istnieniu grupy podzielającej jego nienawistne przekonania. Z mową nienawiści mamy do czynienia przy znieważaniu osób lub grupy osób z powodu ich przynależności rasowej, etnicznej, narodowej, religijnej lub orientacji seksualnej. W Polsce znieważanie lub nawoływanie do nienawiści na tle narodowościowym, rasowym, etnicznym, wyznaniowym jest zabronione i karalne na podstawie art. 256 i 257 Kodeksu karnego. Nie ma w Polsce przepisu szczególnego prawa karnego chroniącego wprost osoby przed nienawiścią z powodu orientacji seksualnej. Jednak w zależności od stanu faktycznego zachowanie osoby używającej mowy nienawiści może wyczerpywać znamiona przestępstwa, np. z art. 190, 212 lub 216 Kodeksu karnego.

- homoseksualizm a pedofilia

Brak świadomości w społeczeństwie, na co powołują się działacze środowisk homoseksualnych, dotyczący definicji homoseksualizmu powoduje, że bardzo często jest mylony albo utożsamiany z pedofilią. Polskie Towarzystwo Seksuologiczne stoi na stanowisku, że orientacja seksualna nie ma żadnego wpływu na skłonności do pedofilii. Zwraca również uwagę na to, że większość przypadków molestowania seksualnego jest dokonywana przez heteroseksualnych mężczyzn i ma miejsce w rodzinie.

- związki partnerskie

Kwestia ta nie jest uregulowana w polskim prawie. Środowiska homoseksualne zwracają uwagę, iż Polska jest jednym z nielicznych krajów Unii Europejskiej, w których w chwili obecnej nie toczy się parlamentarna dyskusja na ten temat. Zawarte za granicą małżeństwa osób takiej samej płci nie są uznawane w Polsce.

2. Działania podejmowane przez polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w związku z naruszeniami praw osób homoseksualnych i transseksualnych

Całkowita ilość spraw dotyczących dyskryminacji ze względu na orientację seksualną które wpłynęły do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w latach 2000 - 2007 ukształtowała

się na poziomie 26. W 10 sprawach Rzecznik stwierdził prawdopodobieństwo naruszenia praw osób homoseksualnych i podjął również działania o charakterze generalnym.

W roku 2005 były to następujące wystąpienia:

- **RPO-505746-I/05** - wystąpienie skierowane do Prezydenta miasta stołecznego Warszawy, z prośbą o wyjaśnienie przyczyn decyzji Prezydenta o zakazie zorganizowania tzw. Parady Równości. Zgodnie z wyjaśnieniami, udzielonymi przez Prezydenta, powodem wydania decyzji odmownej było niedopełnienie obowiązku przygotowania projektu organizacji ruchu.
- **RPO-518893-I/05** - przystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania sądowoadministracyjnego, w przedmiocie wydania decyzji zakazującej zorganizowania pokojowego zgromadzenia przez organizację osób o odmiennej orientacji seksualnej.

Konsekwencją oby powyższych spraw, jak również licznych skarg osób homoseksualnych na regulację ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 908 ze zm.), uzależniającej zorganizowanie zgromadzenia od uzyskania zezwolenia na jego przeprowadzenie, było wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o abstrakcyjną kontrolę norm. Wyrokiem z dnia 18 stycznia 2006 r. (sygn. K 21/05, OTK ZU nr 1/2006, poz. 4) Trybunał uznał kwestionowane przez Rzecznika przepisy za niezgodne z normami ustawy zasadniczej, przewidującymi wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich.

W roku 2006 były to następujące wystąpienia:

- **RPO-533883-I/06** - Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o informacje dotyczące przyczyn odwołania dyrektora Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w związku z wydaniem Poradnika Rady „Kompas - edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą”. Publikacja ta wzbudziła sprzeciw Ministerstwa Edukacji Narodowej w związku ze znajdującym się tam rozdziałem o edukacji seksualnej. W scenariuszu zajęć dla młodzieży zasugerowano, aby zaprosić przedstawicieli organizacji homoseksualnej, którzy mogą wypowiedzieć się na temat równości i praw których odmawia się osobom

homoseksualnym. W ramach tej sprawy Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania sądowego, dotyczącego odwołania dyrektora Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli toczącego się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Mokotowa. Na chwilę obecną apelacja jest rozpatrywana przez Sąd Okręgowy.

- RPO-537307-X/06 - Rzecznik wystąpił do Ministra Zdrowia w sprawie wniosku skierowanego przez Prezesa Kampanii Przeciw Homofobii, dotyczącego dyskryminacji mężczyzn homoseksualnych w zakresie honorowego krwiodawstwa.
- RPO-529111-1/06 - sprawa dotyczyła działalności edukacyjnej Stowarzyszenia Kultury Chrześcijańskiej im. Piotra Skargi. Stowarzyszenie wydało broszurę pt. „Przemilczane problemy homoseksualizmu”, którą rozesłało do krakowskich szkół. Broszura zawierała informacje homofobiczne, szerzące wizerunek homoseksualistów jako dewiantów, których należy wyeliminować ze społeczeństwa. Sam homoseksualizm został przedstawiony jako choroba psychiczna. Broszura zawierała również szczegółowe opisy praktyk seksualnych bynajmniej nie adresowane do dzieci. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich skierowało pismo do Prezydenta Krakowa, a ten przekazał ją Wydziałowi Edukacji Urzędu Miasta Krakowa. W odpowiedzi otrzymanej z Wydziału Edukacji jest mowa o tym, że broszura nie trafiła do uczniów oraz, że w ubiegłym roku zostało skierowane do dyrektorów szkół ponadgimnazjalnych pismo, w którym dyrektorzy zostali zobowiązani do zwracania szczególnej uwagi na materiały reklamowe i propagandowe trafiające do szkół.

W roku 2007 były to następujące wystąpienia:

- RPO-560091-1/07 - Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wypowiedzi Ministra podczas Marszu dla Życia i Rodziny. Z relacji medialnych wynikało, iż Minister Edukacji wypowiedział swoją osobistą opinię na temat uczestników wcześniejszej Parady Równości; osoby te zostały określone jako „wstrętnei pедераści”. Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że publiczna wypowiedź Ministra, która odnosi się do osób korzystających z konstytucyjnej wolności zgromadzeń, nie respektuje wymogu poszanowania godności przynależnej każdemu człowiekowi - niezależnie od jego światopoglądu bądź orientacji seksualnej.

- **RPO-560097-I/07** - Rzecznik wystąpił do Komendanta Głównego Policji w sprawie prowadzonych przez Policję czynności służbowych wobec osób o orientacji homoseksualnej. Uwagę Rzecznika zwróciły doniesienia medialne na temat prowadzonych przez Policję czynności służbowych wobec osób o orientacji homoseksualnej. W publikacjach podnosi się, iż działacze organizacji mniejszościowych wzywani są przez funkcjonariuszy Policji do udzielania informacji o prowadzonej działalności i zaangażowanych w nią osobach oraz wyjaśnień o będącym w użyciu żargonie środowiska. W ocenie osób objętych zainteresowaniem Policji niejasne są motywy i cel podejmowanych czynności; powstaje subiektywne przeświadczenie o próbie ich zastraszenia. Policja jest formacją służącą społeczeństwu. Sytuacja, w której osoby zaliczane do jednej z grup społecznych wyodrębnianych z uwagi na pewną cechę relewantną, mają poczucie nieuzasadnionego, w szczególności względami bezpieczeństwa i porządku publicznego, ingerowania w sferę prywatną nie przyczynia się do budowania tak potrzebnego zaufania do organów państwowych. Rzecznik - mając na uwadze ochronę podstawowych wolności i praw człowieka i obywatela oraz standardy demokratycznego państwa - zwrócił się do Komendanta Głównego Policji z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie i wskazanie podstaw prawnych prowadzonych czynności.

- **RPO-560530-I/07** - Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Prezesa Stowarzyszenia Kampania Przeciw Homofobii w sprawie przechowywanych w zasobach archiwalnych IPN materiałów operacyjnych akcji „Hiacynt”. W nawiązaniu do przesłanego do wiadomości Rzecznika pisma z dnia 29.05.2007 r. skierowanego do Marszałka Sejmu RP, Rzecznik przedstawił wyjaśnienia dotyczące możliwości ujawniania materiałów operacyjnych akcji "Hiacynt" znajdujących się w zasobach archiwalnych IPN. W ocenie Rzecznika przechowywanie tych materiałów w zasobach archiwalnych IPN nie stanowi samoistnego zagrożenia dla praw osób, których one dotyczą. Okoliczność legalizująca przechowywanie przedmiotowych danych stanowić może konieczność ich zachowania na potrzeby badań naukowych. Należy jednak podkreślić, że z uwagi na prawo każdego do prawnej ochrony życia prywatnego, ewentualne opublikowanie wyników takich badań nie może następować w sposób umożliwiający identyfikację osób, których dane zostały przetworzone. Z tych samych powodów

niedopuszczalne jest, w ocenie Rzecznika, upublicznienie materiałów dotyczących życia seksualnego osób inwigilowanych przez służby bezpieczeństwa, a w szczególności udostępnianie takich danych poprzez umożliwienie wglądu do nich przez nieokreślony krąg podmiotów. Rzecznik podkreślił, że konieczność zagwarantowania prawa do prywatności osobom, przeciwko którym kierowane były działania funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, nie może jednak pociągać za sobą obowiązku zniszczenia materiałów znajdujących się w archiwum IPN. Organizacje osób homoseksualnych wносиły o przeprowadzenie przez IPN śledztwa w sprawie akcji „Hiacynt”. Dnia 25 lutego pion śledczy IPN odmówił wszczęcia śledztwa w przedmiotowej sprawie. IPN uznał, że zarzuty autorów zawiadomienia "nie znajdują potwierdzenia w dostępnym materiale postępowania sprawdzającego, a w związku z tym nie uzasadniają podejrzania popełnienia zbrodni komunistycznej. Niezasadne jest bowiem twierdzenie zawiadamiających o bezprawności działań podjętych w latach 1985-1987, w ramach operacji "Hiacynt", przez ówczesne kierownictwo KG MO". Zdaniem IPN, "czynności przeprowadzone w ramach tej operacji związane były z ustawowymi zadaniami ówczesnej MO, określonymi w ustawie o powołaniu tej służby, do obowiązków której należała m.in. ochrona porządku i bezpieczeństwa, wykrywanie przestępstw, ściganie sprawców i przeciwdziałanie przestępczości". IPN podkreśla, że akcja miała charakter prewencyjny, a jej celem było "rozpoznanie zagrożeń kryminalnych w hermetycznych środowiskach osób homoseksualnych i w konsekwencji zapobieganie i zwalczanie przestępczości. Z powyższego powodu działaniom przedsięwziętym przez funkcjonariuszy MO nie sposób przypisać cech bezprawności".

- **RPO-559455-I/07** - Rzecznik wystąpił do Marszałka Sejmu RP w sprawie możliwości zorganizowania debaty sejmowej na temat sytuacji i problemów osób homoseksualnych w Polsce. W odpowiedzi na niepokojące sygnały dotyczące naruszania przez państwa Unii Europejskiej praw osób homoseksualnych, Parlament Europejski w dniu 26.04.2007 r. uchwalił rezolucję przeciwko homofobii w Europie. Parlament Europejski zwrócił uwagę, że obowiązkiem państw członkowskich Unii Europejskiej jest ochrona praw człowieka przysługujących mieszkańcom Europy, a na przywódcach politycznych ciąży odpowiedzialność za przyczynianie się do tworzenia klimatu tolerancji i równości. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił

się do Marszałka Sejmu RP o rozważenie zorganizowania sejmowej debaty na temat sytuacji i problemów osób homoseksualnych w Polsce. Zasygnalizowane przez Parlament Europejski problemy nie powinny pozostać niezauważone, a poświęcona im debata sejmowa przyczyni się do realizacji zapisanej w Konstytucji RP idei demokratycznego państwa prawa. Marszałek Sejmu nie przychylił się do prośby Rzecznika.

- **RPO-572746-I/07** - Rzecznik wystąpił do Przewodniczącego Komisji Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych Parlamentu Europejskiego w sprawie przygotowywanego przez Agencję Praw Podstawowych raportu dotyczącego przypadków dyskryminacji ze względu na orientację seksualną obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej. Kwestia poszanowania praw osób homoseksualnych, jest w ocenie Rzecznika jednym z problemów wymagających szczególnej uwagi. Na poparcie i uznanie zasługują podejmowane przez Parlament Europejski oraz Agencję Praw Podstawowych działania na rzecz upowszechnienia w Europie takich wartości jak demokracja, tolerancja, równość obywateli wobec prawa oraz brak dyskryminacji. Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie podejmował sprawy związane z dyskryminacją ze względu na orientację seksualną. Pozostaje także w stałym kontakcie z przedstawicielami organizacji pozarządowych zajmujących się promocją praw i wolności człowieka i obywatela oraz na bieżąco monitoruje sytuację prawną oraz przypadki dyskryminacji osób o odmiennej orientacji seksualnej. W związku z powyższym, Rzecznik zaoferował pomoc przy gromadzeniu oraz analizowaniu danych służących do przygotowania wymienionego wyżej raportu. Na pismo to Rzecznik nie otrzymał odpowiedzi.
- **RPO-563120-1/07** - Rzecznik wystąpił do Marszałka Sejmu RP w sprawie zorganizowania debaty mającej na celu polepszenie poszanowania przez władze państwowe praw człowieka w Polsce. Komisarz Praw Człowieka Rady Europy w przygotowanym memorandum zwrócił uwagę na budzące niepokój kwestie dotyczące przestrzegania praw człowieka w Polsce, w tym tolerancji i niedyskryminacji, swobody wypowiedzi, a także funkcjonowania polskiego sądownictwa, policji i sytuacji w więziennictwie. Jednym z postulatów w powyższym dokumencie jest ustanowienie kompleksowego prawa antydyskryminacyjnego oraz utworzenie jednego wyspecjalizowanego organu do

walki z dyskryminacją we wszystkich sferach. Ze względu na wagę problemów wskazane jest w opinii Rzecznika, aby do przedmiotowych kwestii odniósł się polski Parlament. Marszałek Sejmu nie przychylił się do prośby Rzecznika.

Ponadto, przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich uczestniczyli, w charakterze obserwatorów, w Paradach/Marszach Równości organizowanych w Warszawie, Krakowie, Poznaniu. Przedstawiciele Rzecznika mieli za zadanie dokonać bieżącej analizy sytuacji z punktu widzenia ewentualnych naruszeń praw człowieka. Nie stwierdzili oni poważniejszych naruszeń praw jednostek. Rzecznik Praw Obywatelskich zgodził się na wysyłanie obserwatorów przy okazji organizacji kolejnych zgromadzeń tego typu.

3. Spotkania Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami organizacji reprezentujących prawa osób odmiennej orientacji seksualnej.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich kilkakrotnie odbywały się spotkania z przedstawicielami organizacji środowisk homoseksualnych (przykładowo w roku 2007: w dniu 17 kwietnia i 20 listopada). Na spotkaniach tych ustalono, iż organizacje prześła Rzecznikowi Praw Obywatelskich m.in. listy lokali, w okolicach których stosowana jest przemoc w stosunku do osób o odmiennej orientacji seksualnej, a także indywidualne skargi dotyczące przejawów dyskryminacji. Ponadto, organizacje te zobowiązały się do przekazania propozycji dotyczących szkoleń dla funkcjonariuszy Policji o prawidłowym postępowaniu w sytuacji, w której pokrzywdzonym jest osoba o odmiennej orientacji seksualnej. Przekazane materiały mogłyby stanowić przedmiot wystąpienia generalnego Rzecznika do komendanta Głównego Policji, z sugestią ich wykorzystania w programie szkoleń dla funkcjonariuszy. Informacje takie nie zostały jednak przez organizacje osób o odmiennej orientacji seksualnej Rzecznikowi przekazane.

Przedstawiciele organizacji podnosili również na spotkaniach problemy związane z zaświadczeniami z Urzędu Stanu Cywilnego, które nie są wydawane, a są niezbędne dla osób, które chcą zawrzeć związek „partnerski” poza granicami Rzeczypospolitej. Rzecznik poprosił o przekazanie indywidualnych skarg osób, które nie otrzymały takiego zaświadczenia w celu podjęcia interwencji.

4. Konkluzje

Analiza ilości spraw osób o odmiennej orientacji seksualnej, którymi w ostatnich latach zajmował się Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi do wniosku, że stale zwiększa się ich liczba. Można domniemywać, że jest to spowodowane zmianami zachodzącymi w społeczeństwie oraz faktem, iż osoby homoseksualne zaczynają coraz częściej wypowiadać się publicznie o swoich problemach.

Rzecznik Praw Obywatelskich stale monitoruje problemy osób o odmiennej orientacji seksualnej. Każda skarga złożona przez osobę, która twierdzi, że naruszono jej prawa i wolności zostanie indywidualnie rozpatrzona. Rzecznik stale wykorzystuje swoje kompetencje w celu pomocy osobom homoseksualnym, o czym świadczy duża ilość wystąpień o charakterze generalnym w ostatnich latach. Doświadczenia spotkań z środowiskami homoseksualnymi pokazują jednak, iż nie zawsze wyrażają one jasno swoje oczekiwania względem Rzecznika. Po omówieniu licznych problemów zgłaszanych przez te organizacje, są one proszone o dostarczenie indywidualnych skarg, materiałów opracowań, co nie zawsze jednak następuje.

Report

Discrimination on the grounds of sexual orientation in the context of the activities of the Commissioner for Civil Rights Protection

One of the basic obligations of the Republic of Poland, resulting from the European Union membership, is efficient cooperation both with public authorities of other Member States and with Community organisations and institutions. Therefore, facing the need to respond to the European Parliament request of 2nd May 2007 to the Agency for Fundamental Rights for a complete and comprehensive comparative analysis of discrimination on the grounds of sexual orientation in individual Member States of the European Union, I hereby present this report on the situation of homosexual persons in Poland.

1. Social situation of homosexual persons.

At the start of this report we present the legal and social problems pointed out by the largest organisations representing homo- and bisexual persons in Poland: *Kampania Przeciw Homofobii (Campaign Against Homophobia)* and *Lambda*. Based on their annual research, they indicate the following legal and social problems:

- Physical violence

Data provided by these organisations show that 17.6% respondents have experienced some forms of violence in the last two years. Among these, as many as 41.9% experienced it more than three times. Most often, homosexuals are jostled, hit, pushed or kicked. Sexual harassment infringing upon inviolability is listed second. Almost one-fourth of the respondents were battered, and 4% experienced sexual violence. In 59.7% of cases, the perpetrators were not known to the victims, while in 29.5% of cases the former were schoolmates or fellow students. Among the perpetrators, family members were also reported - mothers (6.3%) and fathers (5.1%). Acts of physical violence most frequently occur in public places - 56.8%. School, shop and own home are listed next. In 85.1% of cases, police was not notified, as respondents believed this would not bring expected results.

- Psychological violence

The most frequent form of mental violence is verbal aggression: 75% of persons who experienced mental violence referred to verbal harassment.

- Workplace

Ca. 10% of respondents who worked or searched for job during the study experienced some form of discrimination in the workplace. The most frequent forms of discrimination are: higher expectations in comparison with other employees (44%), refusal of employment (27.9%), dismissal (23%), refusal of promotion (14.8%). Over 99% gays and lesbians hide their sexual orientation in the workplace (data from the website of *Kampania Przeciw Homofobii*). Homosexual environments claim that homosexuals not only conceal their sexual orientation in the workplace, but also are discriminated against at work and dismissed from work because of it. It should also be added that homosexual persons frequently fail to pursue their rights in such situations. Not admitting their sexual orientation is referred to by homosexuals as "invisibility". Homosexuals also feel discriminated against in applying for certain jobs, such as school or pre-school teachers.

- Health service

Only 20% of the respondents informed health professionals about their sexual orientation, and 23.5% of them experienced less favourable treatment. The majority of cases concerned the refusal of blood donation, by both women and men declaring homosexual orientation. An equally important issue is the lack of possibility to visit a partner staying in hospital. As far as aware patients are concerned (e.g. persons coming to hospital for an operation), every patient receives a special card where they indicate the person who can visit them, not necessarily a family member.

- Hate speech

The term "hate speech" indicates a manner of using the language with the purpose of insulting, slandering or inciting hatred towards a person, group of persons or another object indicated by the speaker. Hate speech usually makes use of group thinking or the speaker's belief that there is a group sharing their ideas. Hate speech includes insulting persons or groups of persons on the grounds of their race, ethnic background, nationality, religion or sexual orientation.

In Poland, insulting and inciting hatred on national, racial, ethnic or religious grounds is forbidden and subject to penalty in accordance with Articles 256 and 257 of the Penal Code. No specific regulation exists in Poland that would directly protect against hatred due to sexual orientation. However, depending on the state of facts, the behaviour of a hate speaker can bear attributes of an offence of, e.g., Articles 190, 212 or 216 of the Penal Code.

- Homosexuality and paedophilia

Homosexual activists point out that limited knowledge in the society as to the definition of homosexuality results in it being confused or identified with paedophilia. *Polskie Towarzystwo Seksuologiczne* (Polish Sexology Association) takes the view that sexual orientation has no influence on paedophilic tendencies and points out that the majority of cases of sexual abuse occur in the family and involve heterosexual males as perpetrators.

- Civil partnerships

The issue of civil partnerships is not regulated by the Polish legislation. Homosexual organisations draw attention to the fact that Poland is one of the very few European Union Member States with no present parliamentary discussion of this issue. Civil partnerships of persons of the same gender entered into abroad are not recognised in Poland.

2. Activities of the Commissioner for Civil Rights Protection concerning the violation of rights of homo- and transsexual persons

In the years 2000-2007, the total of 26 cases concerning discrimination on the grounds of sexual orientation were filed with the Office of the Commissioner for Civil Rights Protection. In 10 cases, the Commissioner confirmed the probability of violation of the rights of homosexual persons and took general action.

In 2005, these were the following:

- **RPO-505746-I/05** - requesting the Mayor of Warsaw to explain the grounds for Mayor's decision banning the so-called Equality Parade. According to the

explanations by the Mayor, the reason behind the decision was the failure to meet the requirement of preparing the traffic organisation draft.

- **RPO-518893-1/05** - the Commissioner becoming a party to the judicial and administrative proceeding concerning a decision banning the organisation of a peaceful assembly by an organisation representing persons of different sexual orientation.

As a result of both above cases, as well as numerous complaints of homosexual persons concerning the provision of the Act of 20 June 1997 - Traffic Law (Dz. U. of 2005, No. 108, item 908, as amended) which makes the organisation of a meeting conditional on the consent to organise it, the Commissioner for Human Rights Protection applied to the Constitutional Tribunal for abstract control of norms. By the sentence of 18 January 2006 (reference No. K 21/05, OTK ZU No. 1/2006, item 4), the Tribunal decided the provisions questioned by the Commissioner were not consistent with constitutional norms that provide for the freedom of organising peaceful assemblies and participating in them.

In 2006, the Commissioner took the following actions:

- **RPO-533883-I/06** - the Commissioner requesting information from the Minister of National Education concerning the reasons of dismissing the Director of National In-Service Teacher Training Center in relation to the publication of the Council of Europe's *COMPASS - A manual on human rights education with young people*. The publication was opposed by the Ministry of National Education due to the chapter concerning sexual education. The lesson scenario suggested inviting representatives of an organisation of homosexual persons who could talk about equality and rights denied to homosexuals. As part of this case, the Commissioner for Human Rights participated in the court proceeding in District Court for Warszawa-Mokotów concerning the dismissal of the Director of National In-Service Teacher Training Center. At present, the appeal is being examined by the District Court.
- **RPO-537307-X/06** - the Commissioner requesting explanations from the Minister of Health concerning discrimination of homosexual males in the field of blood donation, an issue brought up by the President of *Kampania Przeciw Homofobii*.
- **RPO-529111-I/06** - the case concerning educational activities of *Stowarzyszenie Kultury Chrześcijańskiej im. Piotra Skargi* (Piotr Skarga Christian Culture

Association). The Association published a booklet *Concealed Problems of Homosexuality* and distributed it in schools in Krakow. The booklet contained homophobic information and promoted the image of homosexual persons as perverts who should be eliminated from the society. Homosexuality itself was presented as mental illness. The booklet contained also detailed descriptions of sexual techniques, definitely not appropriate for children. The Office of the Commissioner for Civil Rights Protection wrote a letter to the Mayor of Krakow, who directed it at the Department of Education of the Municipal Office of Krakow. The response of the Department of Education states that the booklet was not distributed among schoolchildren and that in the previous year a letter was sent to heads of secondary schools obliging them to pay particular attention to advertising and informational materials delivered to schools.

In 2007, the Commissioner took the following actions:

- RPO-560091-I/07 - the Commissioner requesting explanation from the Minister of National Education concerning the Minister's words during the March for Life and Family. It resulted from media coverage that the Minister of Education had uttered his personal opinion of the participants of the earlier Equality Parade, referring to them as "disgusting perverts". The Commissioner for Civil Rights Protection stated that the public statement of the Minister, referring to persons using their constitutional freedom of assembly, failed to respect personal dignity of every human being, regardless of their worldview or sexual orientation.
- RPO-560097-I/07 - the Commissioner requesting information from Police Commander in Chief concerning official activities of the Police against homosexual persons. The Commissioner's attention was drawn to media information concerning activities of the Police against homosexual persons. Media publications suggest that activists of sexual minority organisations are being summoned by police officers to provide information on their activities and persons engaged in the organisations, as well as explanations on the jargon of homosexual milieus. In the opinion of persons covered by Police activities, the reasons and aims of Police actions remain unclear and a subjective belief arises that attempts are taken to intimidate them. The Police is a force serving the society. The situation when persons belonging to a social group, distinctive due to one specific relevant feature, have a sense of unjustified

(by reasons of public order and safety) intervention in their private spheres, prevents the building of trust towards public authorities. The Commissioner, bearing in mind the protection of basic rights and freedoms and democratic society standards, asked the Police Commander in Chief to present his opinion on the matter and indicate legal basis for the activities described above.

- **RPO-560530-I/07** - the Commissioner contacting the President of *Kampania Przeciw Homofobii* as to operational materials concerning the "Hyacinth" action, stored in the archives of the Institute of National Remembrance (Instytut Pamięci Narodowej - IPN). Referring to the letter to Marshal of the Sejm of the Republic of Poland of 29th May 2007, sent for reference to the Commissioner, the Commissioner presented explanations concerning the possibility of disclosing operational materials of the "Hyacinth" action held in the archives of the IPN. In the Commissioner's opinion, the storage of these materials in IPN archives poses no intrinsic danger to the rights of the persons they refer to. The need to preserve the data in question for future scientific reference may constitute a circumstance validating their storage. It should be stressed, however, that due to everybody's right to legal protection of privacy, possible publication of the results of such scientific research must be made in a manner preventing the identification of persons whose data have been processed. For the same reasons it is unacceptable, in the Commissioner's opinion, to publish materials concerning sexual life of persons monitored by security services, and in particular to make such data available to an unspecified group of entities. The Commissioner stressed that the need to guarantee the right to privacy to persons against whom the activities of state security service officers had been directed may not result in the obligation to destroy materials stored in IPN's archive. Organisations representing the interests of homosexual persons applied for an EPN investigation in the matter of "Hyacinth" action. On 25th February, the investigative department of the Institute refused to initiate an investigation in the matter in question. IPN is of the opinion that the grievances of the authors of the notification *find no confirmation in the available materials from verifying proceedings, and therefore had to justify the suspected perpetration of a communist crime. The view of the notifying persons that actions taken in the years 1985-1987 in the framework of 'Hyacinth' action by the then senior officers of Militia General Headquarters were illegal is groundless.* In the opinion of IPN,

activities in the framework of this operation were related to the statutory responsibilities of the Polish Militia, specified in the act on the foundation of the Militia, including, inter alia, protection of public safety and order, detection of crimes, prosecution of perpetrators and counteracting criminality. IPN stresses the preventive character of the action and the fact that its aim was to identify criminal threats in hermetic homosexual milieus, and, consequently, prevent and combat crime. Due to the reasons presented above, the activities taken by Militia officers cannot be referred to as illegal.

- **RPO-559455-I/07** - the Commissioner asking the Marshall of the Sejm of the Republic of Poland to provide for an opportunity to organise a parliamentary debate on the situation and problems of homosexual persons in Poland. Responding to alarming signals concerning the violation of rights of sexual minorities in European Union Member States, the European Parliament adopted on 26th April 2007 a resolution against homophobia in Europe. The Parliament drew attention to the fact that it is a duty of European Union Member States to protect human rights of European citizens, and political leaders bear the responsibility for contributing to the creation of the atmosphere of tolerance and equality. Therefore, the Commissioner asked the Marshall of the Sejm of the Republic of Poland to consider a parliamentary debate on the situation and problems of homosexual persons in Poland. The issues indicated by the European Parliament should not be left unnoticed, and a parliamentary debate on them would contribute to the implementation of the rule of law, provided for in the Constitution of the Republic of Poland. The Sejm Marshal did not accede to the request of the Commissioner.
- **RPO-572746-I/07** - the Commissioner contacting the Chairman of the Civil Liberties, Justice and Home Affairs Commission on the report being prepared by the Agency for Fundamental Rights concerning cases of discrimination of citizens of the European Union Member States on the grounds of sexual orientation. The issue of respect for the rights of homosexuals is, in the opinion of the Commissioner, one of the problems requiring special attention. The actions for dissemination of such values as democracy, tolerance, equal rights of citizens and no discrimination in Europe, taken by the European Parliament and the Agency for Fundamental Rights, deserve support and recognition. The Commissioner for Civil Rights Protection has repeatedly dealt with issues related to discrimination on the

grounds of sexual orientation. He is also in constant contact with the representatives of non-governmental organisations dealing with the promotion of rights and freedoms of persons and citizens and is systematically monitoring the legal situation as well as cases of discrimination of sexual minorities. Therefore, the Commissioner has offered all help needed in gathering and analysing data for the preparation of the abovementioned report. No answer has been received to this letter.

- **RPO-563120-1/07** - the Commissioner asking the Marshall of the Sejm of the Republic of Poland about an opportunity to organise a parliamentary debate aimed at the improvement of respecting human rights by Polish state authorities. The Commissioner for Human Rights of the Council of Europe drew attention in a prepared memorandum to alarming issues concerning the respect for human rights in Poland, including tolerance and non-discrimination, freedom of speech, as well as the functioning of Polish courts and Police and the situation in prisons. One of the postulates in the document above is a development of a complex antidiscriminatory legislation and creation of one specialised body whose responsibility would be to fight discrimination in all spheres. Due to the importance of the issues in question, the Commissioner for Civil Rights Protection believes it is advisable that the Polish Parliament should adopt a stance on them. The Sejm Marshal did not accede to the request of the Commissioner.

Moreover, representatives of the Commissioner for Civil Rights Protection participated as observers in Equality Marches/Parades in Warsaw, Kraków and Poznań. Their task was to evaluate the situation from the perspective of possible violations of human rights. No serious violations of the rights of individuals were observed. The Commissioner consented to sending observers to future events of this type.

3. Meetings of the Commissioner for Civil Rights Protection with representatives of organisations for the rights of sexual minorities.

The Office of the Commissioner for Civil Rights Protection hosted numerous meetings with representatives of organisations of sexual minorities (e.g., in 2007 on 17' April and 20

November). During these meetings it was agreed that the organisations would send to the Commissioner, among others, lists of places in whose vicinity representatives of sexual minorities experience violence, as well as individual complaints concerning cases of discrimination. Moreover, the organisations undertook to provide proposals concerning trainings for Police officers on appropriate conduct in cases where a victim is of different sexual orientation. The delivered materials could constitute a basis for the Commissioner's request to the Police Commander in Chief to include such issues in the training schedule for police officers. However, the information mentioned above was not provided to the Commissioner by representatives of organisations for the rights of sexual minorities.

The representatives of these organisations drew also attention to the difficulties related to confirmations from the registrar's offices necessary to enter into a civil partnership abroad: the confirmations are not issued. The Commissioner asked for individual complaints of persons who had not received such confirmations, in order to be able to take action.

4. Conclusions

The number of cases relating to sexual minorities dealt with by the Commissioner for Civil Rights Protection in the recent years has been increasing. This can be attributed to changes in the Polish society and the fact that homosexual persons are expressing their needs publicly with increasing openness.

The Commissioner for Civil Rights Protection keeps monitoring the problems of sexual minorities. Each complaint filed by a person claiming that their rights and freedoms have been violated is examined on a case-by-case basis. The Commissioner continues to apply his mandate to assist homosexual persons, which is confirmed by a significant number of his general actions in recent years. Experiences from contacts with homosexual environments in Poland show, however, that they do not always clearly formulate their expectations towards the Commissioner. Following a discussion of problems indicated by the organisations, they are asked to provide individual complaints, which does not always occur.